

دلبستگی مادر- جنین: تعریف، عوامل و پیامدها: یک مطالعه مروری

سمیه شاهمرادی*^۱، فرشته دانش^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۲۲

چکیده

پیش‌زمینه و هدف: «دلبستگی مادر- جنین» یک مفهوم جدید در حوزه روانشناسی به شمار می‌رود که می‌تواند تأثیر زیادی بر زندگی روانی و جسمانی کودک و مادر داشته باشد. دلبستگی مادر- جنین یک پیوند عاطفی بین مادر و کودک است. اهمیت این مفهوم باعث شده است که پژوهش‌های مختلفی به بررسی پیامدها و عوامل آن بپردازند تا بتوانند برنامه‌ای برای بهبود آن در خانواده‌ها فراهم کنند.

روش کار: در این مطالعه ابتدا ۵۸ مقاله با کلیدواژه‌های سبک دلبستگی، مادر، جنین در پایگاه‌های اطلاعاتی مگیران و نورمگز و اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، از سال ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸ به زبان فارسی به صورت مرور نظام‌مند جست‌وجو شد و سپس با حذف مقالات تکراری و دارای همپوشی فراتحلیل انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها حاکی از نقش عوامل سه‌گانه فردی، اجتماعی و رابط‌های در مفهوم «دلبستگی مادر به جنین» بود. همچنین بررسی‌های صورت گرفته در بین مقالات نشان داد که این مفهوم می‌تواند بر سلامت روانی و جسمانی مادر و کودک نیز تأثیر بسزایی داشته باشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به بررسی‌های صورت گرفته به نظر می‌رسد که با تأکید بر بهداشت روانی و توجه به وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مادران می‌توان زمینه را برای ایجاد و بهبود کیفیت و کمیت «دلبستگی به جنین» را فراهم کرد و از این طریق نیز آینده کودک و مادر را تا حد زیادی تضمین کرد.

واژه‌های کلیدی: دلبستگی، مادر، جنین

مجله پرستاری و مامایی، دوره هجدهم، شماره هفتم، پی‌در پی ۱۳۲، مهر ۱۳۹۹، ص ۵۸۶-۵۷۸

آدرس مکاتبه: تهران، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی، تلفن: ۰۲۱۶۱۱۱۷۴۰۶

Email: s.shahmoradii@ut.ac.ir

مقدمه

بارداری رشد کرده و در رفتارهای مادر منعکس می‌شود (۵). به ادعای پیلیت، این رابطه از ابتدای شروع بارداری آغاز گردیده و به تدریج بیشتر و قوی‌تر می‌شود به شکلی که در سه‌ماهه سوم بارداری به اوج خود رسیده و حتی پس از زایمان نیز ادامه می‌یابد (۶).

در این زمینه یعنی «رابطه مادر و جنین» پیش از سال‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ تقریباً هیچ‌گونه نظریه و پژوهشی وجود نداشت چراکه در آن زمان عقیده بر آن بود که دلبستگی بعد از تولد و در دوران کودکی شکل می‌گیرد (۷). اولین دانشمندانی که به بررسی این مفهوم حیاتی در زندگی کودک پرداختند، روانکاوان بودند که باور داشتند انرژی مادر در دوران بارداری بر شکل‌گیری دلبستگی جنین پس از تولد و حتی سلامت جسمانی آن تأثیرگذاری زیادی دارد (۸). با وجود اینکه در طول ۲۵ سال گذشته پژوهش‌های زیادی در رابطه با این مفهوم صورت گرفته است اما در مورد چگونگی رشد

دوران بارداری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی زنان شناخته می‌شود که علاوه بر اینکه برای اکثر زنان بسیار مسرت‌بخش است، می‌تواند یک دوره پر استرس همراه با تغییرات فیزیولوژیک فراوان قلمداد گردد (۱). در این دوران تغییراتی رخ می‌دهد که نیاز مادر به توجه ویژه را دوچندان می‌سازد (۲). در این میان برقراری رابطه عاطفی با جنین یکی از مراحل انطباقی مهم به شمار می‌رود (۱). این دوران علاوه بر اهمیتی که برای مادر دارد، نقش مهمی در بخشی از تکامل طبیعی نوزاد نیز دارد، بخشی که مربوط به رابطه والد و کودک است و آن‌ها را از طریق واکنش‌های روانی و فیزیولوژیک به هم مرتبط می‌سازد (۳). این پیوند عاطفی بین مادر و جنین با عنوان «دلبستگی مادر به جنین» شناخته شده است (۴). فرآیند دلبستگی مادر به جنین در زندگی روانی کودک و مادر نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند که بر اساس شواهد موجود در طول دوران

^۱ استادیار دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)^۲ دانشجوی دکتری مشاوره، پردیس بین‌المللی ارس دانشگاه تهران

دشواری‌های زیاد در درک معنای آن، شناخته شود که باعث جنجال بر سر استفاده از واژه «دل‌بستگی» یا «پیوند» گردد، تا به‌درستی قادر به اشاره به رابطه مادر و جنین باشد (۱۲). از همین رو برای تعریف مفهوم «دل‌بستگی مادر به جنین» باید فراتر از دیدگاه بالبی رفت و گفت که این رابطه به‌عنوان یک ارتباط عاطفی، یک پیوند روانی به یک شیء خاص، یک رابطه منحصربه‌فرد و محب آمیز بین یک زن باردار و جنین خود که از دوران جنینی شروع شده و تا پس از تولد نوزاد نیز ادامه دارد، تعریف می‌شود (۹).

با وجود تازه بودن مفهوم «دل‌بستگی مادر به جنین» در ادبیات پژوهشی روانشناسی، در سال‌های اخیر تحقیقاتی پیرامون این مفهوم صورت گرفته و آن را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار داده است (جدول ۱). در جدول نمونه‌ای از مطالعات صورت گرفته در زمینه «دل‌بستگی مادر به جنین» قید شده است. معیار انتخاب مطالعات قید شده در این جدول ابتدا تازگی و جدید بودن آن و سپس تکراری نبودن نتایج آن مطالعات بود.

و توسعه آن شواهد اندکی وجود دارد و بنابراین باید گفت که مطالعاتی که احساسات و افکار مربوط به این رابطه را بررسی کرده باشد اندک است (۹). همین مسئله باعث شده است که مفهوم «دل‌بستگی مادر به جنین» یک مفهوم جدید تلقی شود که از آن به‌عنوان تصویری از احساسات، افکار و عواطف یک زن نسبت به فرزند متولد نشده خود نام برده می‌شود (۱۰). تا پیش از آن، معنای واژه «دل‌بستگی» طبق دیدگاه بالبی و اینزورث تعریف می‌شد و به دلیل فقدان عمل متقابل بین مادر و جنین در دوران بارداری، این ارتباط به‌عنوان رابطه دوطرفه که مشمول «دل‌بستگی» گردد شناخته نشده بود (۱۱). از همین رو است که والش (۲۰۱۰) اشاره می‌کند که تعاملات و روابط عاطفی بین مادر و جنین با رفتار کردن به حالت بازتابی که در نظریه بالبی به آن اشاره شده است متفاوت است (۱۲)؛ به همین دلیل باید بین مفهوم دل‌بستگی مادر به جنین و مفهوم دل‌بستگی در نظریه بالبی تمایز قائل شد. آنچه به آن اشاره شد باعث شده است که در حال حاضر «دل‌بستگی مادر به جنین» به‌عنوان یک مفهوم پیچیده و دارای

جدول (۱): گزیده‌ای از مقالات و نتایج آن‌ها در زمینه «دل‌بستگی مادر به جنین»

عنوان	سال	یافته‌ها
رفتارهای دل‌بستگی مادر به جنین و عوامل مرتبط با آن	۱۳۹۱	یافته‌ها حاکی از رابطه بین سن، تحصیلات، سن بارداری، تمایل به بارداری، رضایت از جنسی جنین، آزمایش‌های مربوط به جنین، فارسی‌زبان بودن مادر، بارداری متعدد، بارداری پرخطر، سابقه ازدواج قبلی، نسبت فامیلی با همسر، سابقه نازایی، تعداد و نوع سونوگرافی و ... با دل‌بستگی مادر به جنین بود (۱۳).
همبستگی خشونت فیزیکی دوران بارداری با دل‌بستگی مادر به جنین	۱۳۹۴	خشونت فیزیکی بالاتر با دل‌بستگی پایین‌تر مادر به جنین همراه است. کاهش و کنترل خشونت فیزیکی، آموزش و مشاوره‌های خانوادگی و زناشویی در جهت افزایش دل‌بستگی مادر به و جنین و بهبود روند مادری توصیه می‌شود (۷)
بررسی ارتباط تهوع و استفراغ بارداری با دل‌بستگی مادر به جنین	۱۳۹۷	مسائل جسمانی مانند تهوع و استفراغ مادران تأثیری بر دل‌بستگی مادر به جنین ندارد و اگر هم تأثیری داشته باشد این تأثیر بسیار اندک خواهد بود (۴).
بررسی رفتارهای دل‌بستگی مادر به جنین و برخی عوامل مرتبط با آن در زنان باردار مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی شهر قزوین در سال ۱۳۹۴	۱۳۹۸	در این پژوهش تعداد زایمان، مرتبه حاملگی، تحصیلات و استرس مادر از جمله عوامل مرتبط با دل‌بستگی مادر به جنین شناخته شده است (۱۴).
مقایسه دل‌بستگی مادر به جنین و اضطراب بارداری در زنان رحم جایگزین و زنان با بارداری نرمال	۱۳۹۵	از جمله عوامل مؤثر بر دل‌بستگی مادر به جنین در این پژوهش عوامل مربوط به سلامت جسمانی و شکل بارداری (نرمال و سزارین) بود (۶).

^۱: Walsh

مقایسه رفتارهای دلبستگی مادر به جنین در زنان باردار با و بدون سابقه مرگ جنین یا نوزاد	۱۳۹۱	نتایج این پژوهش حاکی از نقش تأثیرگذار سابقه مرگ جنین یا نوزاد در کاهش دلبستگی مادر به جنین بود (۲).
ارتباط بین حضور ذهن و دلبستگی مادر به جنین و نوزاد در دوران بارداری و پس از زایمان، یک مطالعه طولی	۱۳۹۵	نتایج این مطالعه نشان داد که برخی ویژگی‌های شخصیتی از جمله حضور ذهن می‌تواند نقش تأثیرگذاری در بهبود یا کاهش دلبستگی مادر به جنین داشته باشد. در این مطالعه حضور ذهن منجر به افزایش دلبستگی مادر به جنین شد (۱۵).
بررسی ارتباط بین رضایت زناشویی و حمایت اجتماعی با دلبستگی مادر به جنین در زنان باردار با سابقه مرگ جنین یا نوزاد	۱۳۹۳	نتایج این پژوهش نیز نشان داد که یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر دلبستگی مادر به جنین عوامل حمایتی اجتماعی و روابط مادران با اطرافیان است. در این پژوهش رضایت زناشویی و حمایت اجتماعی جزء عوامل افزایش‌دهنده دلبستگی مادر به جنین شناخته شده است (۱۶).
ابعاد مختلف رفتارهای دلبستگی مادر به جنین و برخی عوامل مرتبط با آن در زنان باردار مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت شهر بیرجند	۱۳۹۲	در این پژوهش نیز همانند پژوهش‌های مشابه به شناسایی عوامل مرتبط با دلبستگی مادر به جنین پرداخته شد و نتایج حاکی از ارتباط سطح تحصیلات و شغل مادر، رضایت زناشویی، سن بارداری، تعداد و نوع بارداری با دلبستگی مادر به جنین بود (۱).

«دلبستگی دوران جنین» و جستجوی این کلیدواژه‌ها در بین مجلات علمی - پژوهشی و علمی-ترویجی منتشرشده در حوزه‌های سلامت، حوزه میان‌رشته‌ای علوم تربیتی و روانشناسی در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ صورت گرفته است. برای واردکردن هر پژوهش در فراتحلیل، ملاک‌های زیر در نظر گرفته شد:

۱. پژوهش‌های انجام‌شده دارای ابزارهای معتبر با ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب باشند.
۲. پژوهش با حداقل نمونه ۱۰۰ نفر در روش همبستگی و ۳۰ نفر در روش علی مقایسه‌ای انجام شده باشند.
۳. اندازه اثر توسط پژوهش‌ها گزارش و تفسیر شده باشند.
۴. اصول روش‌شناختی بکار رفته در پژوهش‌ها صحیح و معتبر باشند.

سپس با تهیه یک فهرست واری‌مقالات، به‌منظور انتخاب و استخراج اطلاعات پژوهش‌های گوناگون، مبتنی بر ادبیات پژوهش و کسب نظر از پنج صاحب‌نظر در این حوزه، کدگذاری مقالات توسط ارزیابان صورت پذیرفت. در مرحله اول و پس از جستجوی اولیه تعداد ۵۸ مقاله برای بررسی اولیه انتخاب شدند. در مرحله دوم مقالاتی که به بررسی اثربخشی پرداخته و یا موضوعات غیر مرتبط با هدف پژوهش حاضر را موردتوجه قرار داده بودند با توجه به‌عنوان آن‌ها حذف شدند و تعداد ۲۷ مقاله باقی‌مانده برای بررسی دقیق‌تر انتخاب شد. در این مرحله که مرحله سوم و آخرین مرحله گزینش مقالات بود پس از بررسی روش و هدف پژوهش‌های انتخاب‌شده، مقالاتی که با هدف پژوهش حاضر همخوانی داشت انتخاب شدند که تعداد آن‌ها ۹ عنوان مقاله جامع‌تر و منحصربه‌فرد بود و جهت

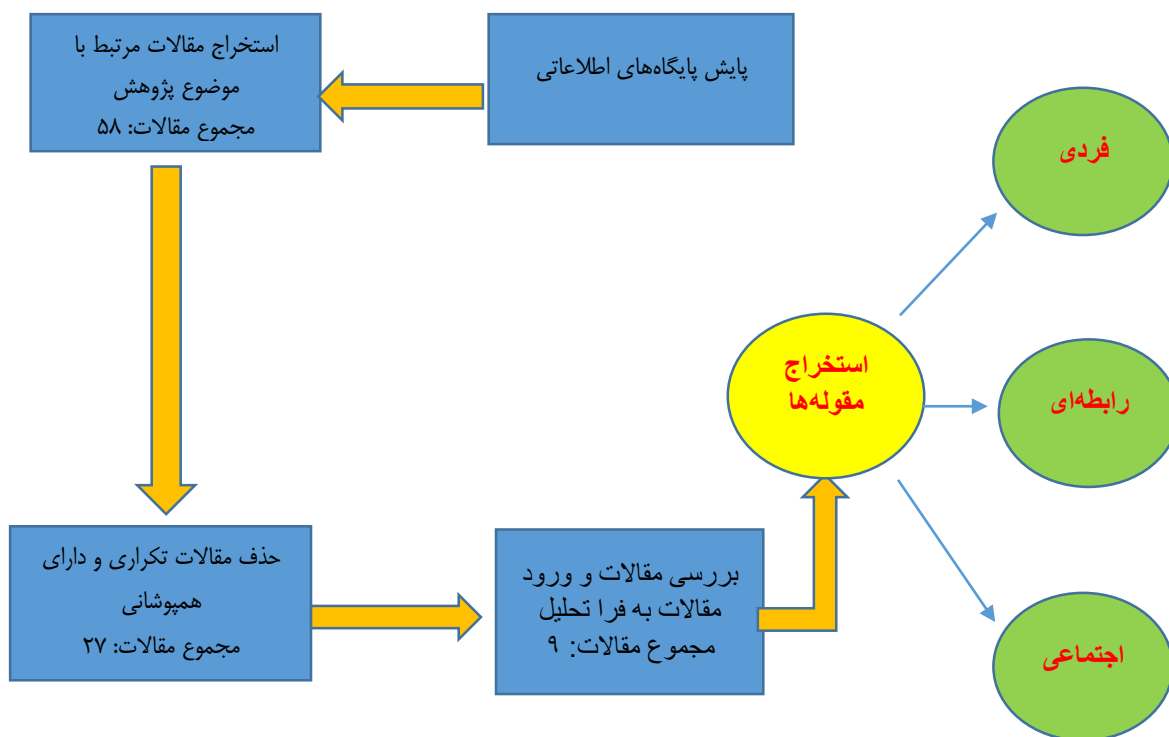
طبق تحقیقات مختلف «دلبستگی مادر به جنین» که با شروع بارداری آغاز شده و در سه‌ماهه سوم بارداری به اوج خود می‌رسد و نهایتاً با به دنیا آمدن فرزند ادامه داشته و تبدیل به دلبستگی مادر به فرزند می‌شود. این دلبستگی اثرات قابل‌توجهی بر نحوه عملکرد مادر و حتی زندگی کودک دارد. از آنجاکه کمتر مقالاتی به بررسی منسجم دلبستگی مادر به جنین و عوامل مرتبط با آن پرداخته‌اند، و با توجه به اهمیت زیاد دوران بارداری در سلامت روان مادر و کودک که زنجیره‌وار به آینده کودک و اطرافیان و نهایتاً به سلامت جامعه مرتبط می‌شود، این مطالعه با هدف بررسی عوامل مرتبط با «دلبستگی مادر به جنین» و عوامل مرتبط با آن در قالب یک مطالعه مروری به بررسی نتایج یافته‌های مختلف در این زمینه پرداخته است. و به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است:

۱. تعریف «دلبستگی مادر به جنین» چیست؟
۲. عوامل مرتبط با «دلبستگی مادر به جنین» در دوران بارداری چیست؟
۳. پیامدهای «دلبستگی مادر به جنین» در چه ابعادی و با چه وسعتی شکل می‌گیرد؟

روش کار

روش پژوهش حاضر از نوع فراتحلیل است. در این مطالعه، مرور عمیق و جامع در رابطه با «دلبستگی مادر به جنین» از طریق جستجو در پایگاه‌های مقالات فارسی‌زبان اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، مگپان و نورمگز صورت گرفت. این مرور عمیق با انتخاب کلیدواژه‌های «دلبستگی به جنین»، «دلبستگی مادر به جنین» و

دستیابی به اهداف مذکور در این پژوهش از داده‌های مربوط به آنها استفاده شد.

چارت (۱): فرایند انجام پژوهش

یافته‌ها

معنادار هستند و مشخص می‌شود که اندازه اثر به‌دست‌آمده اثر مطلوب عوامل مرتبط با «دلبستگی مادر به جنین» در دوران بارداری است.

جدول ۲ بیانگر فراتحلیل مبتنی بر ۹ مقاله بررسی شده است. میانگین اندازه اثر کلی مطالعه‌های انجام شده برابر ۰/۵۱۲ و برای اثرات تصادفی برابر ۰/۵۱۵ به‌دست‌آمده که هر دو در سطح ۰/۰۰۱

جدول (۲): داده‌های فراتحلیل عوامل مرتبط با دلبستگی مادر به جنین

ردیف	مقاله	سال	n	نمونه‌گیری	r	Z فیشر	SE
۱	ترک زهرانی و همکاران	۱۳۹۸	۲۰۰	تصادفی	۰/۳۳	xx۰/۴۱۵	۰/۰۷۱
۲	نادری و همکاران	۱۳۹۷	۴۳۲	تصادفی	۰/۲۵	x۰/۳۴۱	۰/۰۷۸
۳	کردی و همکاران	۱۳۹۵	۳۴۷	تصادفی	۰/۴۹	xx۰/۵۴۱	۰/۰۵۱
۴	قلیچی و همکاران	۱۳۹۵	۳۰	تصادفی	۰/۳۸	xx۰/۴۲۸	۰/۰۷۱
۵	غفاری و همکاران	۱۳۹۴	۲۰۰	تصادفی	۰/۴۱	xx۰/۵۲۱	۰/۰۵۹
۶	صادقی و همکاران	۱۳۹۳	۱۸۰	تصادفی	۰/۳۳	xx۰/۴۱۹	۰/۰۶۸
۷	ترشیزی و همکاران	۱۳۹۲	۲۴۱	تصادفی	۰/۲۶	x۰/۳۸۱	۰/۰۷۴
۸	تعاونی و همکاران	۱۳۹۱	۱۲۰	تصادفی	۰/۳۷	xx۰/۴۱۵	۰/۰۶۱
۹	جمشیدیان و همکاران	۱۳۹۱	۴۰۰	تصادفی	۰/۴۵	xx۰/۵۳۵	۰/۰۵۶

(۰/۰۰۱) xx (۰/۰۵) x

مشاهده می‌شود که تمامی اندازه اثرهای به‌دست‌آمده، در فاصله ۰/۹۵ تا ۰/۹۹ قرار دارند و این بیانگر معنادار بودن تمامی اندازه اثرهای به‌دست‌آمده می‌باشد. همچنین مشاهده می‌شود که مقاله‌های ۳، ۹ و ۵ دارای بیشترین میزان اندازه اثر در بین سایر مقالات هستند و کمترین میزان نیز مربوط به مقاله‌های ۲ و ۷ است.

یافته‌ها

نتایج حاصل از جستجو و مرور مقالات انتخاب شده را می‌توان در چهار بخش «تعریف دل‌بستگی مادر به جنین»، «عوامل مرتبط با دل‌بستگی مادر به جنین» در دوران بارداری، «پیامدهای دل‌بستگی مادر به جنین در دوران بارداری برای مادر» و «پیامدهای «دل‌بستگی مادر به جنین در دوران بارداری در زندگی روانی کودک پس از تولد» ارائه نمود.

تعریف «دل‌بستگی مادر به جنین»: دل‌بستگی مادر به جنین ممکن است نزد افراد معانی متفاوتی داشته باشد. پژوهشگران متفاوت تعاریف متعددی از این واژه ارائه کرده‌اند. جمشیدی منش و همکاران (۱۳۹۱) دل‌بستگی مادر به جنین را به معنای درگیری در اعمالی می‌داند که نشان‌دهنده پیوندهای عاطفی و هیجانی مادر نسبت به جنین است (۱۳). سالیسبری و همکاران (۲۰۰۳) نیز این مفهوم را معادل توصیف رابطه زن باردار و جنین به‌کاربرده و اشاره می‌کنند که «دل‌بستگی مادر به جنین» بیانگر فرآیند احساسی و عاطفی بین مادر و جنین است (۹). در تعریف دیگری مولر (۱۹۹۳) این مفهوم را این‌گونه تعریف می‌کند: ارتباط عاطفی منحصره‌فرد بین مادر و جنین (۱۷). این در حالی است که بیشترین مفهوم استنباط شده از این واژه، رابطه عاطفی - احساسی می‌باشد که در رابطه با یک‌طرفه بودن یا دوطرفه بودن آن اجماع نظر وجود ندارد. نکته مهم در تمامی تعاریف ارائه‌شده و ارائه نشده‌ای که مشاهده شد وجود یک پیوند است که در درجه اول عاطفی و هیجانی است و در درجه دوم منجر به رفتارهای مراقب‌کننده بیشتر از سمت مادر نسبت به خود و فرزندش می‌شود. در اکثر تعاریف، این پیوند معمولاً یک‌طرفه بود چراکه شامل رابطه یک‌طرفه مادر نسبت به فرزند است. بنابراین در تعریف این مفهوم باید گفت که با توجه به تعاریف مختلف ارائه‌شده دل‌بستگی مادر به جنین یک رابطه یک‌طرفه به معنای معمول از سمت مادر به سمت فرزند است که مهم‌ترین ویژگی آن عاطفی و هیجانی بودنش است.

عوامل مرتبط با «دل‌بستگی مادر به جنین»: پژوهش‌های متعددی در رابطه با عوامل مختلف مرتبط با «دل‌بستگی مادر به

جنین» صورت گرفته است. برخی از این پژوهش‌ها سن مادران در هنگام بارداری (۱۸)، سطح تحصیلات مادر (۱۹)، وضعیت اشتغال مادر (۲۰) و شرایط اقتصادی (۵) را عوامل مرتبط با دل‌بستگی مادر به جنین قید کردند (۱۳). این پژوهش‌ها عنوان کرده‌اند که رابطه «دل‌بستگی مادر به جنین» با سن مادران معکوس است باین‌حال ممکن است این رابطه مستقیم نیز باشد. بدین معنا که در اکثر موارد سنین پایین‌تر منجر به دل‌بستگی بیشتر به جنین می‌شود هرچند این یک اصل تأییدشده در تمام پژوهش‌ها نیست چراکه برخی پژوهش‌ها به رابطه مستقیم این دو اشاره کرده‌اند. همچنین در رابطه با سطح تحصیلات نیز پژوهش‌ها نشان داده است که تحصیلات بالاتر منجر به دل‌بستگی کمتر به جنین می‌شود که در اکثر پژوهش‌ها نشان داده شده است. همچنین شرایط اقتصادی مطلوب می‌تواند منجر به سطح مطلوب‌تری از دل‌بستگی نسبت به جنین گردد باین‌حال بیشتر از اینکه وضعیت اقتصادی مطلوب منجر به دل‌بستگی بیشتر نسبت به جنین گردد، وضعیت اقتصادی نامطلوب می‌تواند منجر به کاهش دل‌بستگی مادر به جنین شود. در پژوهش دیگری نشان داده شده است که میزان دل‌بستگی مادر به جنین با متغیرهایی از جمله سن، سطح تحصیلات، سن بارداری، تمایل به بارداری، رضایت از جنسیت جنین، انجام آزمایشات لازم جهت اطمینان از سلامت جنین و همچنین زبان مکالمه مادر رابطه دارد. (۱۳) ترشیزی (۱۳۹۱) نیز عنوان داشت که دل‌بستگی مادر به جنین با سطح تحصیلات، شغل مادر، رضایت زناشویی، رضایت زندگی و حمایت اجتماعی همبسته است هرچند برخی از این متغیرها ارتباط ضعیفی با دل‌بستگی مادر دارد (۱). ترک زهرانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود رابطه معناداری بین دل‌بستگی مادر به جنین با تعداد زایمان، مرتبه حاملگی، سطح تحصیلات و استرس مادر پیدا کردند (۲۱). این پژوهش‌ها و پژوهش‌های متعدد دیگری به بررسی عوامل مرتبط با «دل‌بستگی مادر به جنین» پرداخته‌اند و معمولاً نتایج نسبتاً مشابهی در این تحقیقات حاصل شده است. به‌طور کلی باید گفت که آنچه مسلم است تأثیرپذیری دل‌بستگی به جنین از عوامل مربوط به زندگی فردی و زناشویی است. عوامل تأثیرگذار بر سطح دل‌بستگی را با توجه به مطالعات انجام شده می‌توان به چند دسته تقسیم کرد: عوامل مربوط به زندگی فردی، عوامل رابطه‌ای و عوامل مربوط به زندگی زناشویی. هر یک از این موارد ممکن است باعث تأثیر در سطح دل‌بستگی مادر به جنین گردند.

پیامدهای «دل‌بستگی مادر به جنین»: همان‌گونه که مشخص شد دل‌بستگی مادر به جنین به متغیرهای مختلفی بستگی دارد و

¹: Muller

منتقل می‌شود. این مفهوم بعد از دهه ۱۹۵۰ بود که وارد ادبیات پژوهشی پژوهش‌های روانشناسی شد و هرچند در ابتدا به‌عنوان یک واژه پذیرفته‌شده در بین روانشناسان شناخته شده نبود، کم‌کم به یکی از واژه‌های مهم این حوزه تبدیل شد. با توجه به اهمیت و نقش پر رونق این مفهوم در سلامت روانی مادر و کودک، در دهه‌های اخیر پژوهشگران زیادی توجه خود را معطوف به این مفهوم ساخته‌اند. نکته قابل توجه و جالب در تمامی این پژوهش‌ها عدم وجود تضاد در نتایج است. تمام پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده بود حاکی از رابطه متغیرهای انتخاب شده با سطح دلبستگی مادر به جنین بود و اگر وزن هر یک از عوامل کمتر برآورد شود بیشتر به علت تعداد اندک مطالعات است تا نقش واقعی آن متغیر. به‌عنوان مثال پژوهش‌های بسیاری به بررسی اثربخشی آموزش‌های روان‌شناختی بر بهبود سطح دلبستگی مادر به جنین صورت گرفته است (۳). پژوهشگران معتقدند که «دلبستگی مادر به جنین» تحت تأثیر عوامل فردی، ارتباطی و اجتماعی متعددی قرار داد بدین معنا که شکل‌گیری این دلبستگی و کیفیت و کمیت آن کاملاً بستگی به این عوامل دارد، از طرفی دیگر این مفهوم باعث افزایش سلامت و رفتارهای سلامت مادر نیز می‌گردد، مسئله‌ای که تضمین‌کننده زندگی سالم روانی و جسمانی کودک در آینده است و اهمیت این مفهوم ضرورت مطالعه و پژوهش بیشتر در رابطه با آن را برجسته می‌سازد. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که تمرکز اکثر پژوهش‌های داخلی بر مفهوم دلبستگی پس از تولد قرار داشت. به‌عبارت‌دیگر، هنگام جستجوی منابع و مقالات، مشخص شد که بسیاری از پژوهش‌ها دلبستگی را از منظر دیدگاه بالینی مدنظر داشته و به دوران جنینی نپرداخته‌اند لذا تحقیقات با محوریت دلبستگی مادر به جنین گستردگی کمتری داشت و جستجو را طولانی‌تر ساخت. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند به حوزه دلبستگی مادر به جنین، به انجام پژوهش‌های کاربردی در خصوص ارتباط این متغیر با سایر عوامل همایند، پیشایند و پسایند شناختی، هیجانی و رفتاری پرداخته و اثربخشی درمان‌های مختلف را بر پیامدهای منفی این متغیر بررسی کنند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله از همکار گرامی جناب آقای دکتر کیوان صالحی که در بخش تحلیل داده‌ها نویسندگان را یاری دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

عوامل مرتبط با دلبستگی به مادر که در قسمت قبلی بررسی شد در سه گروه کلی قرار دارند. در این قسمت پیامدهای دلبستگی مادر به جنین با توجه به پژوهش‌های انجام شده بررسی خواهد شد. دلبستگی مادر به جنین که تحت تأثیر متغیرهای متعددی قرار داد که آن‌ها را در سه دسته کلی عوامل مربوط به زندگی فردی، عوامل رابطه‌ای و اجتماعی دسته‌بندی کردیم، پیامدهای مختلفی نیز دارند. به‌عنوان مثال لیندگرن (۲۰۰۱) بیان می‌کند که دلبستگی مادر به جنین می‌تواند منجر به افزایش رفتارهای بهداشتی مادر گردد (۱۸). این پژوهشگر رفتارهای بهداشتی مادر که تحت تأثیر این دلبستگی قرار دارد عبارت‌اند از: ترک مصرف سیگار و الکل، تغذیه مناسب، ورزش، ادامه مراقبت‌های دوران بارداری، تمایل به شناخت جنین و شرکت در کلاس‌های آمادگی برای زایمان می‌داند که پیامد بارز این رفتارهای بهداشتی افزایش رضایت‌بخشی مادر و ارتقای سلامت مادر و جنین و همچنین افزایش مسئولیت‌پذیری مادر نسبت به جنین است (۱۸). ایچهورن (۲۰۱۲) نیز بیان داشت که دلبستگی مادر به جنین پیش‌بینی‌کننده رفتارهای مادر با نوزاد است و با ایجاد رفتارهای تکاملی از مادر و جنین در زندگی پس از تولد حمایت می‌کند (۲۲) این نکته به‌ویژه در ارائه خدمات بهداشت روان برای مادران در بارداری‌های ناخواسته و کمک به افزایش دلبستگی به جنین اهمیت فراوانی دارد زیرا با افزایش پیوستگی عاطفی و احساس نزدیکی روان‌شناختی با جنین، سازگاری روان‌شناختی مادر با شرایط جدید افزایش می‌یابد (۲۳). این دلبستگی همچنین تأثیر بسزایی در ایجاد هویت «والد بودن» در مادر، ارتباط آینده مادر و نوزاد و رشد و تکامل آینده کودک دارد (۱۳). به‌طور کلی باید گفت که دلبستگی مادر به جنین طبق اطلاعات ارائه‌شده در مقالات مختلفی که در این زمینه کار شده است می‌تواند بر سه جنبه زندگی خانوادگی به شرح زیر اثر بگذارد: سلامت مادر، سلامت کودک و بهبود رابطه مادر و کودک. به‌عبارت‌دیگر «دلبستگی مادر به جنین» در صورتی که در سطح مطلوبی باشد می‌تواند باعث بهبود سلامت مادر و کودک و همچنین دلبستگی سالم و روابط رضایت‌بخش آینده کودک گردد.

نتیجه‌گیری

«دلبستگی مادر به جنین» به‌عنوان مهم‌ترین پیوند عاطفی بین مادر و جنین، یک مفهوم حیاتی در زندگی روانی و جسمانی مادر و فرزند به شمار می‌رود. دلبستگی مادر به جنین با شروع بارداری آغاز می‌گردد و به‌مرور زمان میزان آن افزایش یافته تا اینکه در سه‌ماهه سوم بارداری به اوج خود می‌رسد و پس‌از آن به روابط والد و فرزندی

³: Eichhorn

²: Lindgrn

References:

1. Torshizi M. Different dimensions of maternal-fetal attachment behaviors and associated factors in pregnant women referred to health centers of Birjand, Iran, 2012. *Iran J Obstet Gynecol Infertil* 2013;16(72):13-21.
2. Taavoni S, Ahadi M, Ganji T, Hosseini F. Comparison of maternal fetal attachment between primgravidas and multigravidas women with past history of fetal or neonatal death. *Iran J Nurs* 2008;21(53):53-61.
3. Toosi M, Akbarzadeh M, Zare N, Sharif F. Comparison of the effects of attachment behavior and relaxation training on maternal fetal attachment and infant in prime pregnant women. *Journal of Fundamentals of Mental Health* 2014;16(62):142-9.
4. Sajjadi AS, Zahrakar K, Mohsenzadeh F, Karamnia M, Shokoohi YM, Alavinezhad S. Efficacy of maternal fetal attachment techniques on enhancing mother's attachment to the fetus. *J Dev Psychol* 2016;12:47.
5. Ustunsoz A, Guvenc G, Akyuz A, Oflaz F. Comparison of maternal-and paternal-fetal attachment in Turkish couples. *Midwifery* 2010;26(2):e1-e9.
6. Ghelichi F, Roshan R, Khodabakhshi Kolaee A. Comparing of Maternal-Fetal Attachment and Pregnancy Anxiety in Surrogate Women and Normal Pregnancy. *Iran J Obstet Gynecol Infertil* 2017;19(39):46-53.
7. Shokoohi-Yekta M, Alavinezhad S, Sajjadi S. Maternal fetal attachment: during and after pregnancy. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal* 2019;7(10):97-118.
8. Brandon AR, Pitts S, Denton WH, Stringer CA, Evans H. A history of the theory of prenatal attachment. *Journal of prenatal & perinatal psychology & health* 2009;23(4):201.
9. Salisbury A, Law K, LaGasse L, Lester B. Maternal-fetal attachment. *JAMA* 2003;289(13):1701-.
10. Chamberlain DB. Communicating with the mind of a prenat: Guidelines for parents and birth professionals. *J Prenat Perinat Psychol Health* 2003;18:95-108.
11. Bretherton I. The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology* 1992;28(5):759.
12. Walsh J. Definitions matter: if maternal-fetal relationships are not attachment, what are they? *Arch Womens Ment Health* 2010;13(5):449-51.
13. Jamshidimanesh M, Astaraki L, Behboodi Moghadam Z, Taghizadeh Z, Haghani H. Maternal-Fetal Attachment and its Associated Factors. *Hayat* 2013;18(5):33-45.
14. Shahnaz T, Elnaz H, Leila Mohamad K, Hamid A. Investigation of Maternal- Fetal Attachment Behaviors and Its Related Factors in Pregnant Women, Qazvin in 2015. *J Qazvin Univ Med Sci* 2019;23(1):26-37.
15. Kordi M, Mohamadirizi S, Mohamadirizi S. The relationship between mindfulness and maternal attachment to the fetus and neonate in prenatal and postpartum periods: A cross sectional study. *Koomesh* 2016;17(4):829-35.
16. Sadeghi Sahebzad E, Baghdari N, Kheirkhah M. The Relationship between Marital Satisfaction and Social Support with Maternal Fetal Attachment in Pregnant Women with a History of Baby Loss. *Iran J Obstet Gynecol Infertil* 2014;17(106):16-22.
17. Muller ME, Mercer RT. Development of the prenatal attachment inventory. *Western journal of nursing research* 1993;15(2):199-215.
18. Lindgren K. Relationships among maternal-fetal attachment, prenatal depression, and health practices in pregnancy. *Res Nurs Health* 2001;24(3):203-17.

19. Wilson ME, White MA, Cobb B, Curry R, Greene D, Popovich D. Family dynamics, parental-fetal attachment and infant temperament. *J Adv Nurs* 2000;31(1):204-10.
20. Chanachote S. Spousal Support and Maternal-fetal Attachment in Pregnant Industrial Workers. (Dissertation). Mahidol University; 2007.
21. Tork Zahrani S, Haji Rafiei E, Mohamad Khani Shahri L, Alavi Majd H. Investigation of Maternal-Fetal Attachment Behaviors and Its Related Factors in Pregnant Women, Qazvin in 2015. *J Qazvin Univ Med Sci* 2019;23(1):26-37.
22. Eichhorn N. Maternal fetal attachment: can acceptance of fetal sentience impact the maternal-fetal attachment relationship? *J Prenat Perinat Psychol Health* 2012;27(1):47.
23. Ekrami F, Mohammad-Alizadeh Charandabi S, Babapour Kheiroddin J, Mirghafourvand M. Effect of counseling on maternal-fetal attachment in women with unplanned pregnancy: a randomized controlled trial. *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 2020; 38(2): 151-65.

MATERNAL ATTACHMENT TO THE FETUS: DEFINITIONS, FACTORS, AND CONSEQUENCES: A REVIEW ARTICLE

Somayeh Shahmoradi¹, Fereshteh Danesh²

Received: 28 April, 2020; Accepted: 12 August, 2020

Abstract

Background & Aims: "Maternal attachment to the fetus" is a new concept in psychology that can have a great impact on the mental and physical life of the child and even the mother. Maternal attachment to the fetus is an emotional bond between mother and child. The importance of this concept has led to numerous studies examining its consequences and factors in order to provide a plan for improving it in families.

Materials & Methods: In this study, 58 articles with the keywords "fetal attachment", "maternal-fetal attachment", and "fetal attachment" were searched systematically in databases of scientific journals of Academic Jihad, Maregan and Nourmegs from 2012 to 2020 and after removing duplicate and overlapping articles, the meta-analysis was performed.

Results: The findings indicated the influence of individual, social, and relational factors in the development of "maternal attachment to the fetus". Studies in the literature also showed that this concept can have a significant impact on the physical and mental health of the mother and child.

Conclusion: According to the studies, it seems that emphasizing the social, economic, and cultural status of mothers can provide the basis for creating and improving the quality and quantity of "fetal attachment" and consequently, it largely guarantees the future of the child and the mother.

Keywords: Attachment, Mother, Fetus

Address: Department of Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran

Tel: +982161117406

Email: s.shaahmoradii@ut.ac.ir

¹ Assistant professor Department of Psychology, University of Tehran (Corresponding Author)

² PhD Student in Counseling, Aras International Campus, University of Tehran